

Motion till riksdagen 2025/26:3912

av Fredrik Olovsson m.fl. (S)

med anledning av prop. 2025/26:118 Tillståndsprövning enligt förnybartdirektivet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om användning av kortast möjliga tidsfrister och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ändringstillstånd och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppgradering av vindkraftverk och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om reglerna för användning av kommunalt veto och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nya regler för etablering av havsvindkraft och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Socialdemokraterna vill att Sverige fortsatt ska ha EU:s lägsta elpriser. Det kräver att alla konkurrenskraftiga fossilfria kraftslag släpps loss och att tillståndprocesser är snabba och ändmålenliga. Långa och oförutsebara tillståndprocesser är ett av de största hindren för en effektiv utbyggnad av ett fossilfritt energisystem. En snabbare och mer förutsägbar tillståndprocess för förnybar energi, i enlighet med EU-rätten, är viktig för svensk konkurrenskraft och välfärd men också för säkerhet och beredskap. Det är därför positivt att EU vill snabba på tillståndprocesserna för fossilfri energi genom att sätta upp tidsfrister och skapa kontaktpunkter samt att samhällets tillgång till mer billig fossilfri energi ges större tyngd i intresseavvägningarna i tillståndprocesserna.

Regeringen har nu lämnat förslag på implementering av det reviderade förnybartdirektivet (RED III). Det bör noteras att införandet av förslagen redan är försenat.

Direktivet skulle ha varit implementerat redan i mitten av 2025, och Sverige har fått motta ett överträdelseärende från EU. Trots det är flera förslag i propositionen bristfälliga.

Socialdemokraterna vill inledningsvis lyfta fram betydelsen av att de förändringar som nu införs samordnas med den omfattande reform i fråga om en ny miljöprövningsmyndighet och en ny miljötillståndprocess som är under beredning. Vi har tidigare även lyft betydelsen av att Miljöprövningsutredningens förslag om ändringstillstånd som huvudregel införs, så att fler verksamheter kan ändra sina tillstånd på ett enklare sätt. Vi menar att det med den nu gällande lagtexten finns en uppenbar risk att förhållanden i stort sett vidmakthålls, dvs. myndigheternas bedömningar blir fortsatt styrande för när det är olämpligt att tillståndet begränsas till att enbart avse ändring av verksamheten.

Tidigare presenterade förslag om att införa en tidsfrist på två år som huvudregel för tillståndsprövningen av landbaserade anläggningar för förnybar elproduktion från komplett ansökan till beslut riskerade att inte medföra någon förbättring för vare sig vindkraft eller storskalig solkraft. Det gäller även för de ärenden som prövas av en mark- och miljödomstol som första instans. De nu föreslagna tidsfristerna i propositionen är väsentligt längre än de tidsfrister som föreslagits av Miljöprövningsutredningen i SOU 2024:98, och det krävs därför en grundlig analys av vilka tidsfrister för olika delar av prövningen som skulle ge en mer effektiv prövningsprocess utan att riskera att leda till fler avvísningar och avslag.

Vi kan också konstatera att propositionen inte innehåller några tidsfrister vad gäller vindkraft; i stället föreslås att dessa ska regleras på förordningsnivå. Det är olyckligt eftersom korta och effektiva tidsfrister, som nu föreslås gälla för accelerationsområden, även för storskalig vind- och solkraft skulle kunna ge verklig effekt för utbyggnaden av förnybar energi. Det finns vad vi förstår inget i förnybartdirektivet som hindrar Sverige från att införa kortare och mer effektiva tidsfrister än de som föreslås i propositionen även för vindkraft och storskalig solkraft, oavsett om accelerationsområden pekas ut eller inte. Sammantaget finns det därför skäl för riksdagen att tillkännage för regeringen som sin mening att man bör använda kortast möjliga tidsfrister i det nu aktuella direktivet och Miljöprövningsutredningen.

För att ytterligare förbättra tillståndprocessen för vindkraft vill vi också lyfta fram att ett kommunalt veto bör användas i enlighet med de regler som lagts fram två gånger för riksdagen (lagstiftningen återfinns i prop. 2021/22:2010) om ett tidigare kommunalt ställningstagande för vindkraft, men som avslagits av regeringspartierna med stöd av Sverigedemokraterna. Förslag med den inriktningen behöver nu skyndsamt genomföras.

Vi vill även se en ny modell för tillstånd för havsvind utifrån vad som redan har utretts. Utgångspunkten är att den svenska modellen mer ska likna den som används i andra länder och bygga på att lämpliga områden, också med hänsyn till försvarsintressen, pekas ut och att ett auktionsförfarande sedan tillämpas. Vi vill här poängtera att ett byte av modell inte får försena tillståndsgivningen för de projekt som redan, många sedan länge, ligger för beslut. Regeringen har här ett direkt ansvar att hantera de ansökningar som nu väntat länge på Regeringskansliet.

En annan fråga av stor betydelse är huruvida generationsväxling bör omfattas av begreppet uppgradering och följaktligen omfattas av förenklade tillståndsförfaranden med kortare tidsfrister. Förslaget i propositionen innebär att generationsväxling, där ett vindkraftverk ersätts med ett nytt och större, inte räknas som uppgradering utan ska prövas med en tidsfrist på upp till två år.

Att ersätta äldre befintliga anläggningar med låg produktion med nya med betydligt högre produktion genom generationsväxling är ett av de mest ändamålsenliga sätten att öka elproduktionen. Som ett exempel bedöms 15 gamla vindkraftverk som ersätts med 4 nya tillsammans kunna ge cirka fem gånger mer elproduktion än de 15 befintliga verken.

För att uppfylla direktivets krav på effektiv och samordnad prövning bör Sverige dessutom inrätta en enda kontaktpunkt som följer projektet från samråd till slutligt beslut. Förslaget om att kommuner och myndigheter som prövar ärenden som rör förnybar energi ska rapportera uppgifter om handläggningstider till den utsedda kontaktpunkten, som sedan redovisar den sammanställda statistiken, är positivt. Även handläggningstider för de ärenden där regeringen är tillståndsmyndighet bör ingå, eftersom den är tillståndsmyndighet för bl.a. ärenden om havsbaserad vindkraft i ekonomisk zon.

Vi bedömer också att den föreslagna utformningen av författningsförslaget om presumptionen av att förnybar elproduktion utgör ett allt överskuggande allmänintresse behöver justeras för att inte presumptionen ska brytas alltför ofta, särskilt för storskalig vindkraft.

Fredrik Olovsson (S)

Monica Haider (S)

Marianne Fundahn (S)

Daniel Vencu Velasquez Castro (S)

Mattias Jonsson (S)

Isak From (S)